

Henryk Jakubanis

(1879—1949)

Wspomnienie pośmiertne

W dniu 9 kwietnia 1949 r. zmarł w 70 roku życia Henryk Jakubanis, wieloletni profesor filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Urodzony 14 marca 1879 roku w Kulebakach, gub. Niżegorodzkiej (ZSRR), nauki początkowe pobierał w domu, a w Jelałmie, guberni Tambowskiej, uczęszczał do gimnazjum, które ukończył w 1897 r. ze złotym medalem. W tym samym roku zapisał się na Wydział Historyczno-Filologiczny Uniwersytetu Kijowskiego (na filologię klasyczną i filozofię). Zmuszony pauszować przez jeden rok z powodu słabego zdrowia, Jakubanis ukończył uniwersytet dopiero w roku 1902. Jako wybitnie uzdolniony, pozostał przy uniwersytecie w charakterze starszego asystenta przy prof. Gilarowie.¹ Jakubanisa jako studenta tak charakteryzuje P. Żukowski: „Jako student wyróżniał się zdumiewająco romantyczną powierzchownością, przypominał Mickiewicza lub Szopena. Miał wyjątkowo silne poczucie piękna, grał na skrzypcach, rozkoszował się poezją i filozofią, zwłaszcza Platonem, którego czytał po grecku. Do języków miał wybitne uz-

¹ „Gilarow — pisze P. Żukowski — bardzo cenił Henryka Jakubanisa, który ukończył uniwersytet kijowski w 1902 r. i był ulubionym jego uczniem. Jakubanis pod jego kierunkiem pisał pracę o Empedoklesie i otrzymał stypendium rządowe na studia zagraniczne. Stypendium to, o ile pamiętam, przysługiwało przez dwa lata i wynosiło 1200 rubli rocznie. Stosunki pomiędzy uczniem i nauczycielem po kilku latach tak się popsuly, że rozdrażniony do najwyższego stopnia mistrz pisał jadowite satyry na swego ulubieńca, wydrwiwając między innymi jego pobożność”.

Moje lata uniwersyteckie w Kijowie 1900—1904. „Przeszłość” wrzesień. Poznań 1934, 133.

dolnienie, Po polsku mówił doskonale, chociaż urodził się w środkowej Rosji. Aczkolwiek z Litwinami nie miał nic wspólnego, oprócz odległych przodków, jednak oni uważali go za swego i zaproponowali mu katedrę w Kownie”.²

Jako pracownik uniwersytetu otrzymał Jakubanis profesorskie stypendium zagraniczne i wyjechał w roku 1910 na studia do Niemiec. Przebywał głównie w Heidelbergu, Monachium i Berlinie. Występujące już wtedy wyczerpanie nerwowe zmuszało młodego stypendystę do dłuższej kuracji w sanatoriach niemieckich. Wróciwszy do Kijowa rozpoczął Henryk Jakubanis wykłady w Uniwersytecie św. Włodzimierza, jednocześnie zaś w Uniwersytecie Żeńskim św. Olgi prowadził wykłady filologii klasycznej i historii filozofii, a obok tego wykładał logikę w Instytucie Prawnym.

W tym pierwszym okresie swej działalności naukowej w Kijowie Jakubanis wydał następujące prace w języku rosyjskim: *Otwuki platonizma w liryczne Schillera*. Kiew 1904. *Empiedokł filozof, wracz i czarodziej. Danyje dla jego ponimanja i ocnki*. Kiew 1906. *Znaczenie drevniej filozofii dla sowremiennago miroponimanja*. Kiew 1910. *Ocenka sillogizma w glawniejszije momenty jeja istorii*. Kiew 1910.

Wybuch pierwszej wojny światowej utrudnił pracę naukową. W 1915/16 roku Uniw. Kijowski był ewakuowany do Saratowa nad Wołgę, i tam przeniósł się Jakubanis. W roku 1917 otrzymał nominację na docenta etatowego (sztatnyj docent uniwersytetu).

W roku 1922 wrócił za zgodą władz radzieckich do Polski. W jesieni tegoż roku objął katedrę filologii klasycznej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, a w rok później prof. Jakubanis zamienił ją na katedrę filozofii. Wykładał: wstęp do filozofii, historię filozofii, estetykę, logikę. Reprezentował rzadki dziś typ filozofa-poety, który na drodze emocjonalnej, intuicyjnej usiłuje rozwiązywać zagadnienia. Jego wykłady, wygłaszane w

² „Przeszłość”, dz. cyt. s. 134.

pięknej formie, nie wolne od patosu i momentów uczuciowych, robiły duże wrażenie na słuchaczach. Był człowiekiem dobrym, uczynnym, o głębokiej kulturze duchowej i miłym w obcowaniu. Jego umiłowaniem filozofem był Platon, któremu poświęcił wiele wykładów i o którym lubił mówić. Specjalnie interesowała prof. Jakubanisa nauka Platona o nieśmiertelności duszy i z tej dziedziny pozostawił dużo materiałów rękopiśmiennych. Dokonał również tłumaczenia *Metafizyki* Arystotelesa, które pozostało również w rękopisie (niepełne). Za czasów profesury⁹ lubelskiej wydał obszerniejsze *Wspomnienie pośmiertne o prof. B. Rutkiewiczu* (Przegląd Filozoficzny 1934) oraz parę recenzji, drukowanych w czasopismach filozoficznych i w „Prądzie”.

W roku 1924/25 był dziekanem Wydziału Humanistycznego KUL, a później przez parę lat był przewodniczącym Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL. Druga wojna światowa podkopała stan zdrowia prof. Jakubanisa. Przez parę miesięcy trzymany był w więzieniu („na Zamku”) w charakterze zakładnika, a w jesieni 1940 roku, wskutek upadku na ulicy, doznał wstrząsu mózgu i przez 7 tygodni ciężko chorował, walcząc ze śmiercią. Gdy w listopadzie 1944 r. uruchomiony został KUL, prof. Jakubanis podjął wykłady, ale w parę miesięcy później musiał je przerwać, bo wystąpiły zaburzenia mowy. Przeszedł wtedy na emeryturę i troskliwie pielęgnowany przez swą Siostrę, zamieszkał w Domu Uniwersyteckim, gdzie też, opatrzony św. Sakramentami, zmarł i został pochowany na cmentarzu w Lublinie.

Ks. Józef Pastuszka